

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביג'דר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת וארא תשע"ב

ערכו של לימוד תורה - לאין שיעור

הצלחותיו של משה - גם בזכות אבותיו

התורה מפרטת בפרשתנו את יחוסם של משה ואהרן - "אֵלֶּה רְאֵי בֵּית אֲבֹתָם" וכו' (שמות ו, יד. ועי' רש"י). נשאלת השאלה: מדוע מביאה התורה ענין זה כאן, בפרשת וארא? לכאורה המקום המתאים לכך היה בפרשת שמות, כשהתורה מתחילה לספר על משה רבינו - "וַיִּלְךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּת לְוִי" וכו' (שם ב, א) - שם היה המקום המתאים לבאר, מי הוא אותו איש מבית לוי, ומי היא אותה בת לוי, אמו של משה רבינו. ואם לא בהתחלה - אזי בסוף התורה, אחרי שנפרדים ממשה רבינו, גם שם אולי מתאים לפרט את יחוסו של משה רבינו. אבל כאן בפרשתנו, באמצע פעילותו של משה, מה מקום יש לפרט לפתע את יחוסם של משה ואהרן?

אולי מותר לומר כך: בנוהג שבעולם, כשיש לאדם הצלחות, הוא תולה אותן בעצמו: "הצלחתי כי אני חכם, כי אני נבון, כי אני מוכשר" וכו'. לעומת זאת, כשיש לאדם כשלונות, הוא אינו תולה אותם בעצמו ובחסרונותיו, אלא בגורמים חיצוניים: "היתה לי ילדות קשה, היה לי אבא שכור, גרתי בסביבה גרועה" וכו'. אחרים אשמים. לא אני.

התורה מורה לך כאן, שלא לנהוג כך. לכן, כל זמן שיש למשה רבינו כשלונות - לא מזכירים את אביו ואת אמו. כשלוך ראשון היה כשהרג את המצרי ונאלץ לברוח ממצרים (שם, יא-טו). אח"כ הוא בא אל פרעה, ובמקום להקל את השעבוד מעל ישראל הוא גורם לכך שפרעה מכביד עליהם את עולו עוד יותר (שם ה, א-ג). אחר כך הוא מדבר אל בני ישראל, והם אינם רוצים לשמוע אליו (שם ו, ט). עד כאן, כביכול אין למשה אב ואם. הכשלונות תלויים בו בלבד. אבל מכאן מתחילים ההצלחות של משה רבינו. מעכשיו הוא יכה את פרעה בעשר מכות, יוציא את בני ישראל ממצרים, יוציא להם מים מן הסלע ולחם מן השמים, יוריד להם תורה מן השמים ויביא אותם עד שערי ארץ ישראל - אם כך, כאן המקום לציין, שאמנם ההצלחות של משה רבינו נובעות מגדלותו, אבל גדלות זו יונקת ונשענת גם על זכות אבותיו - עמרם, קהת, לוי והאבות הקדושים. אולי זה מה שרוצה התורה לרמוז לנו, בכך שסיפרה לנו על יחוסו של משה רק כאן, בפרשת וארא, בנקודה בה מתחיל משה להצליח בפעילותו.

"וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֶנּוּ מֵאֵד"

זה הרי מידת הענוה המיוחדת של משה רבינו, שהוא לא תולה שום מעלה ממעלותיו בעצמו. אין לו משל עצמו שום דבר. ה' אומר לו לכתוב בתורה, "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֶנּוּ מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" (במדבר יב, ג), אומר לו לכתוב "וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה, אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים" (דברים לה, י), הוא מאמין בכל מה שכתוב בתורה - שהרי אין מי שמאמין בתורה יותר ממשה רבינו - ובכל זאת הוא נשאר ענו. [אחרת, אי

אפשר היה לכתוב בתורה "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֶנּוּ מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה".] איך יכול משה לכתוב על עצמו שבחיים כאלה, ולהשאר ענו? - התשובה היא, שמשה לא מייחס את מדרגתו ואת מעשיו הגדולים לעצמו, אלא לקב"ה. ה' רצה להוציא את ישראל ממצרים ולתת להם תורה, ואני אינני אלא השליח. אם הקב"ה היה רוצה, היה יכול לשלוח מטאטא אל פרעה, והמטאטא היה מכה את פרעה. אבל הקב"ה לא בחר במטאטא להיות השליח, אלא בי. ואעפ"כ, לא נבחרתי בגלל איזו מעלה שיש בי מעצמי, אלא הכל מתנת שמים. ממילא - אין מקום לגאווה והתנשאות, ואפשר בקלות להשאר ענו.

ובאמת, הקב"ה בעצמו רמז למשה להביט על הדברים בצורה כזו. כשהקב"ה נגלה למשה בפעם הראשונה (בסנה) ושולח אותו לדבר עם פרעה, שואל משה את ה': "מִי אֲנִי כִּי אֵלֶּךְ אֶל פְּרַעֲהַ?" (שמות ג, יא) עונה לו הקב"ה: "כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ" (שם, יב). הוא לא עונה לו, "נבחרת לתפקיד זה מפני שאתה צדיק וחסיד וירא שמים", אלא "כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ". כלומר, אני אהיה עמך, ואני אעשה את כל הפעולות, ולא אתה, וא"כ מאי נפקא מינה לך מי אתה?... ואכן. משה לא תולה את ההצלחה בעצמו, אלא רק בקב"ה. אין לו שום מחשבה עצמית ש"אני עשיתי", אלא רק הקב"ה עשה. זהו "עֶנּוּ מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה". שום דבר לא מעצמי ולא מכחי, אלא הכל מה'.

הגמרא אומרת, "כל התולה בזכות עצמו - תולין לו בזכות אחרים. וכל התולה בזכות אחרים - תולין לו בזכות עצמו" (ברכות י, ב). משה רבינו, בתפלתו על ישראל (אחרי חטא העגל), לא מבקש עליהם בזכות עצמו, אלא בזכות אברהם יצחק ויעקב - "זְכוֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ" וכו' (שמות לב, יג). ואילו הקב"ה תולה את קבלת התפלה במשה רבינו - "וַיֹּאמֶר לְהִשְׁמָיִם, לְוִלֵּי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עֲמֵד בְּפָרְץ לְפָנָיו לְהִשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהִשְׁחִית" (תהלים קו, כג). היות ולא תלה בזכות עצמו, הקב"ה תולה בזכותו. לעומת זאת, חזקיהו מלך יהודה, שגם הוא היה צדיק גדול (עי' מל"ב יח, ה-ו), עד כדי כך שהיתה לקב"ה "הוה אמינא" לעשותו משיח (סנה' צד, א), אבל כשהוא חולה ומתפלל לה' על חייו, הוא תולה בזכות עצמו - "אָנָּה ה', וְכָר נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בְּאֶמְת וּבְלִבְבִי שְׁלֵם וְהֵטוֹב בְּעֵינַי עֲשִׂיתִי" (מל"ב כ, ג). הקב"ה מקבל את התפלה, מבטיח לרפא אותו ולהוסיף חמש עשרה שנים על חייו (שם, ה-ו), אבל אומר לו שכל זה לא בזכותו, אלא "לְמַעַנִּי וּלְמַעַן דָּוֵד עֲבָדֶיךָ" (שם, ו). לכן, בדברי ההודאה לה' שכתב חזקיהו לאחר שנרפא ממחלתו, אומר חזקיהו: "הִנֵּה לְשָׁלוֹם - מֵר לִי מֵר" (ישעיהו לח, יז). "שאפילו בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום - מר הוא לו" (ברכות י, ב), כי ה' מוכיח אותו שהיה צריך לבקש בזכות דוד, בזכות משה, לא בזכות עצמו. מי שתולה בזכות עצמו, אפילו אם מגיע לו, לא תולים לו בזכות עצמו, אלא בזכות אחרים.

"אל תחזיק טובה לעצמך" (אבות פ"ב מ"ח)

הגמרא אומרת על נחמיה בן חכליה, שספרו לא נקרא על שמו (סנה' צג, ב). אמנם בתנ"ך - כפי שהוא היום - ישנו ספר ששמו "עזרא" וספר ששמו "נחמיה", אבל חלוקה זו אינה של חז"ל, אלא של אומות העולם. בחז"ל - עזרא ונחמיה הם ספר אחד, ושמו "עזרא". ספר ששמו "נחמיה" - אינו קיים (עי' ב"ב יד, ב - טו, א). [לכן, במקומות רבים אומר רש"י שפסוק מסויים מופיע בספר עזרא, ובאמת הוא בספר נחמיה¹. כי רש"י מכנה את ספר נחמיה בשמו החז"לי - "עזרא"]. והנה, "רוב דברים שבספר עזרא² - נחמיה אָמְרָם"³ (רש"י סנה' צג, ב ד"ה מכדי). מדוע א"כ לא נקרא ספר עזרא "ספר נחמיה", על שם רובו? - אומרת הגמרא, מפני שנחמיה החזיק טובה לעצמו, שנאמר: "זָכְרָה לִי אֱלֹקֵי לְטוֹבָהּ"⁴ (סנה' צג, ב). לעומת זאת, משה רבינו אמר: "וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה? ... חמודה גנוזה יש לך, שאתה משתעשע בה בכל יום, אני אחזיק טובה לעצמי?! - אמר לו הקב"ה למשה: הואיל ומיעטת עצמך - תִּקְרָא על שמך, שנאמר: זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדֵי וְגו' (שבת פט, א). התורה נקראת "תורת משה", על שמו של משה רבינו.

התורה מעידה, שמשה רבינו הוא ענו מכל האדם אשר על פני האדמה. והניגוד לזה הוא - הרגשת "כחי ועוצם ידי". הגאווה, היא מרידה במלכות שמים. כשאדם מתגאה, הוא תולה כאילו הוא עשה משהו, ובאמת הקב"ה הוא שמנהיג את העולם, ולא הוא. הרי כתב הרמב"ן (באגרת הרמב"ן), "כי המתגאה בלבו על הבריות, הוא מורד במלכות שמים, כי מתפאר הוא בְּלְבוֹשׁ מַלְכוּת שָׁמַיִם ית"ש, שנאמר: ה' מִלְּךְ גָּאוֹת לְבָשׁ" (תהלים צג, א). מה אתה לוקח לעצמך את הלבוש של הקב"ה? זוהי מרידה במלכות שמים אם אדם מתגאה, "אני עשיתי", "אני הצלחתי" וכד'. וגם מכשול לבני אדם יש בזה. כי כשאדם חושב שהוא החכם מכולם, קשה לו ללמוד מאחרים. חז"ל הרי אמרו, "איזה הוא חכם, הלומד מכל אדם" (אבות פ"ד מ"א). אבל כשאדם חושב שהשכל שלו הוא הכי מבריק והכי יודע, קשה לו לקבל דעות של אחרים, כי הוא חושב שכל החכמה אצלו. זהו מכשול גדול. למשל, רופא שחושב שהוא הטוב שברופאים, לא יראה צורך להתייעץ עם רופא אחר בשום מקרה. וכן בשאר המקצועות, זהו מכשול גדול לאדם.

להזהר מענוה פסולה

אבל יש גם יצר הרע הפוך מן הגאווה, והוא מצוי מאד דווקא בשיבוט. והוא, שאדם מחליט שהוא לא יודע כלום, וחבל שישקיע את עצמו בלימוד התורה. ממילא הוא לא מצליח, וממילא הוא לא יהיה גדול הדור, אז למה לו ללמוד? זהו יצר הרע הפוך מן הגאווה, והתשובה אליו היא, שאדם חייב ללמוד תורה בין אם יהיה גדול הדור ובין אם לא יהיה גדול הדור. חובת תלמוד תורה היא על כל אדם. חוץ מזה, אי אפשר לדעת מי יהיה גדול הדור. יש כאלה שבהתחלה לא היה ניכר עליהם הכשרון, ואחרי זמן נהיו גדולי הדור. זהו יצר הרע שנותן ענוה מזויפת כו לאדם, שלא כדאי ללמוד, כדאי לעשות משהו אחר, מפני שאני לא מצליח בתורה. כמו שצריך לברוח מהגאווה, צריך לברוח גם מענוה כזו, שהיא מזויפת ופסולה.

על הגי' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל מסופר, שהיה לו אח בחו"ל, שהיה יהודי פשוט, בעל חנות. הגרי"ח זוננפלד היה

משדל אותו (במכתבים שכתב אליו) להשקיע בלימוד התורה קצת יותר ממה שהיה רגיל ללמוד. כתב האח לגרי"ח כך: מילא אתה, שהלימוד מביא אותך להיות אחד מגדולי ישראל, כדאי לך ללמוד תורה. אבל אני - גדול בישראל לא אהיה. אז למה שאלמד? ... ענה לו הגרי"ח כך: כשפותח אתה את חנותך, הרי אינך סבור שתצליח להתעשר ממנה כמו הבארון רוטשילד! ואף על פי כן פותח אתה את חנותך כדי להרויח ממנה כמה שתוכל. כך צריך להיות גם בתורה! גם אם לא תהיה כר' עקיבא איגר או כאחד משאר הגאונים, עדין צריך להשתדל להשיג בתורה כמה שאפשר. כל מה שתרויח, זהו רווח גדול. עוד רש"י אחד, עוד תוספות אחד, הכל זה רווח.

אפילו אם אדם לא מרגיש כמה הוא גדל כשהוא לומד תורה, כל דיבור של תורה מרומם את האדם. כל מלה של רש"י, כל מלה של תוספות, עוד קושיה ועוד תירוץ, הוא גדל והולך, ורוכש לו אוצרות.

חז"ל אמרו, "כל העוסק בתורה לשמה... כאילו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה, שנאמר: וְאָשֶׁם דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְצֵל יָדֶי פְּסִיתֶיךָ, לְנֹטֵעַ שָׁמַיִם וְלִיסַד אֲרָץ" (ישעיהו נא, טז; סנה' צט, ב). כלומר, ע"י שאדם לומד תורה ("וְאָשֶׁם דְּבָרֵי בְּפִיךָ"), הוא נוטע שמים ויוסד ארץ. עולמות רוחניים שלמים נבראים ונבנים מכל דיבור של תורה שאדם מוציא מפיו⁵! (עי' "נפש החיים" שער ד' פ"ב) אלא שיצר הרע לא נותן לאדם להרגיש את זה, שהוא כ"כ גדול, ובונה עולמות. אדם לא יודע מה הוא פועל בעולם העליון בלימוד התורה שלו. נכון שאסור להתגאות, אבל ענוה אינה סבה להפסיק ללמוד. זו סבה להמשיך ללמוד. ואם באמת קשה לו ללמוד, אז הרי להפך! לפום צערא אגרא! (אבות פ"ה מ"ג) כמה שיותר קשה ללמוד, יותר מקבל שכר על הלימוד. אדם בעל שכל מבריק, לא מקבל הרבה שכר על הלימוד שלו. מי שצריך להתאמץ בשביל להבין תורה, הוא מקבל יותר שכר. למה? כי עבודת ה' שלו גדולה יותר. הוא יותר עובד ה' ממי שמבריק ויש לו ראש פתוח. רק לפי דעתו של יצר הרע לא צריך שנלמד הרבה.

השכר העצום עבור לימוד תורה

אם ננסה להעריך כמה שווה התורה שאנו לומדים - אפשר לעשות בזה חשבון כספי פשוט. [כמובן, ערכה של תורה לא נמדד בכסף, ולא יסולא בפז. "יִקְרָהּ הַיָּא מְפִינִים, וְכָל תְּפִיץ לֹא יִשְׁוּוּ בָּהּ" (משלי ג, טו). ובכל זאת, כדי לִשְׁבֵר את האוזן, וכדי לקרב את הדברים אל עולם המושגים שלנו, ננסה לחשב מהו גובה השכר עבור תלמוד תורה במונחים של כסף].

אנו אומרים בכל בוקר, "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה, והקרן קימת לו לעולם הבא" וכו'. בין הדברים שמוזכרים שם בברייתא, מוזכרת גם הכנסת כלה. מהי "הכנסת כלה"? "הכנסת כלה" זה לא רק לרקוד בחתונה ולאכול שם רבע עוף. "הכנסת כלה" פירושה גם קניית דירה לכלה, קניית רהיטים, קניית בגדים, מכונת כביסה, וכל שאר הדברים שהכלה צריכה, וכן לדאוג לאולם ותזמורת וכו'. ההוצאות עשויות להסתכם במאות אלפי שקלים. כך גם בנוגע לביקור חולים שנזכר שם בברייתא. ביקור חולים זה לא רק לשאול את החולה "מה שלומך" ולאחל לו רפואה שלמה בתוך שאר חולי ישראל. ביקור חולים כולל גם לדאוג לחולה לרופא מומחה או לאחות צמודה אם הוא צריך לכך, להטיסו לחו"ל לניתוח במידת הצורך, ולדאוג

תרי"ג מצוות יש בתורה, וכולן חשובות, ומה מיוחד בשלש מצוות אלו יותר משאר המצוות?

אולי מותר לומר כך: הרי תכלית עבודת האדם בעולם הזה היא, להיות דבוק בקב"ה עד כמה שבשר ודם יכול להיות דבוק בו ית', ודבקות זו היא בשלשה דברים המרכיבים את כוחות האדם: במחשבה, ברגש ובכלי המעשה. כנגד שלשת אלו מכוונים שלשת הדברים שהזכירה המשנה - תורה, עבודה וגמילות חסדים.

לימוד תורה - זו הדרך לידבק בקב"ה בכח המחשבה. אמנם מחשבת הבורא היא מעבר ליכולת השגתנו, וכפי שאומר הנביא: "פִּי גָבְהוּ שְׁמַיִם מְאֹרָץ, פֶּן גָּבְהוּ דְרָכֵי מַדְרֵגְכֶם וּמַחְשְׁבֹתֵי מַמְחֵשְׁבֵיכֶם" (ישעיהו נה, ט), אבל ברוב חסדו נתן לנו ה' ניצוץ ממחשבתו כדי שנוכל להשיג משהו ממנה, וזוהי התורה. על ידי לימוד התורה, יש לנו בכל זאת תפיסה כלשהי במחשבת ה', כל אחד לפום דרגא דיליה. ילד קטן לומד חומש לפי הבנתו, ר' עקיבא איגר לומד לפי הבנתו, חז"ל לפי הבנתם, וגם משה רבינו שנמצא כבר שלשת אלפים בגן עדן, לומד שם את התורה לפי הבנתו ומדרגתו שם, ואף על פי כן לא הגיע וגם לא יגיע לעולם לידעת התורה בשלמותה, שהרי התורה היא חכמת אלקים, שהוא אין סוף, וממילא גם חכמתו היא אין סופית. רק "אֵל לֹא יִסָּר וְלֹא יִתְעַבֵּר" (איוב כח, כג) של תורה עד הסוף. חוץ ממנו אין מי שמסוגל לתפוס את התורה בשלמותה. אבל בכל זאת, כל אחד לפי מדרגתו משיג על ידי לימוד התורה משהו ממחשבת ה' האין סופית, וזוהי - כאמור - הדרך להתדבק בקב"ה במחשבה.

והדרך להתדבק בקב"ה ברגש, היא ע"י עבודת הקרבנות. כשאדם מקריב קרבן, הוא צריך להרגיש שהיה רוצה בעצמו להיות הקרבן, כמו שיצחק אבינו הסכים ורצה להשחט ולהיות קרבן עולה לה'. אלא שהקב"ה לא הרשה לאברהם לשחוט את יצחק, ועל כן גם אנו איננו רשאים למסור את עצמנו להיות קרבן לה'. במקום זה נתן לנו הקב"ה אפשרות להקריב לו בהמות ועופות ומנחה, אבל בעצם הרגשת האדם צריכה להיות, ש"ראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה הקרבן הזה, נפש תחת נפש" (רמב"ן ויקרא א, ט).

היום שאין לנו קרבנות, הדרך העיקרית להתדבק בקב"ה ברגש היא ע"י עבודת התפילה. להרגיש כמה גדולה הזכות לעמוד שלוש פעמים ביום ולדבר אל הקב"ה כדבר בן אל אביו, שמדבר אליו מתוך קורבה גדולה. להרגיש שכביכול אנו מדברים פנים אל פנים עם הקב"ה, מודים לו על כל הדברים הטובים שעשה לנו, ומבקשים ממנו שימשיך להיטיב לנו, לתת לנו חכמה ותשובה וסליחה וגאולה וכל שאר הדברים שאנו צריכים. זוהי הדבקות בקב"ה ברגש.

וגמילות חסדים - זו הדרך העיקרית להתדבק בקב"ה בכלי המעשה. הרי כל מטרתה של בריאת העולם, וכל מה שעושה הקב"ה בעולמו לאחר שנברא, הוא להיטיב לברואים⁶; לאנשים לפי צרכם, לבעלי חיים לפי צרכם, וכן למלאכים. לפני בריאת העולם לא היה לקב"ה למי להיטיב. וכיון שִׁמְטָבֵעַ הטוב להיטיב, ברא הקב"ה את העולם, כדי שיהיה לו למי להיטיב. ממילא, הדרך להידבק בה' במעשה, היא ע"י שנעסוק גם אנו בהטבה לזולתנו.

לכל הסיפורים הנצרכים לזה. גם הוצאות "ביקור חולים" עלולות אפוא להסתכם במאות אלפי שקלים.

והנה, ברור שהשכר שהקב"ה משלם לאדם עבור מצוה שעשה, אינו פחות מן ההוצאה שהוציא עבורה, שהרי ודאי שה' לא יתן לנו פחות ממה שהשקענו. נמצא אפוא, שהשכר עבור ביקור חולים והכנסת כלה, איננו פחות מערך של כמה מאות אלפי שקלים. והנה, אנו אומרים שם בכרייתא - "ותלמוד תורה כנגד כולם". אם תלמוד תורה כנגד כולם, הרי שהשכר עבור כל פעם שאנו מקיימים מצוה תלמוד תורה, אפילו בשיעור הקטן ביותר, [אפילו מילה אחת!] מגיע לכמה מאות אלפי שקלים! והנה, ה"חפץ חיים" עשה חשבון, שבמשך דקה אחת של לימוד תורה [כשלומדים כמו שצריך...] אפשר ללמוד מאתיים מילים! ("תורת הבית" פ"ב) הרי שאת השכר העצום שהזכרנו, יש להכפיל במאתים, עבור כל דקה של לימוד תורה! עשרות מליוני שקלים - זהו השכר המגיע לנו עבור כל דקה של לימוד תורה! נו, עבור שכר כזה כדאי כבר להתאמץ!... אפילו ה"הסתדרות" היתה מסכימה שכדאי לעבוד עבור שכר עצום כזה!...

כמוכן, כפי שכבר הזכרנו, חשבון זה הוא שטותי ושקרי, שהרי אי אפשר למדוד ולהעריך את העוה"ב בשקלים. רק מפני שאין לנו כלים לבטא את שְׁכָר עוה"ב במונחים אמיתיים, אנו מוכרחים לבטא אותו בשקלים. אבל האמת היא, שאין לנו שום השגה בערכו של עוה"ב. גם מיליארדי שקלים הם כאין וכאפס לעומת השכר האמיתי של עולם הבא. הרי חז"ל אמרו, "יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז". מה פירוש שעה של "קורת רוח" בעולם הבא, ומה פירוש "כל" חיי העולם הזה? הסבירו בזה, ש"קורת רוח" איננה עצם הנאת עוה"ב, אלא רק הנאה קטנה וצדדית, כעין ריח טוב של תבשיל לעומת טעמו. ובפירוש "כל" חיי העולם הזה הסבירו, שהכונה היא לריכוז כל ההנאות שיש לבני אדם בעולם הזה, מאכילה ושתייה ודירה ומלבושים וכסף וזהב וכל מה שיש בעולם הזה; ולא רק של אדם אחד, אלא של כל מליארדי הברואים שהיו ושיהיו במשך כל ששת אלפי שנות קיום העולם. זהו "כל" חיי העולם הזה (ע"י מכתב מאלהיהו"א עמ' 4). אומרים אפוא חז"ל, ששעה אחת של "קורת רוח" - של הנאה צדדית ושולית בעוה"ב, שאיננה אפילו עצם ההנאה של עולם הבא - שקולה יותר מכל המאכלים והבגדים והכסף והמכוניות של כל ברואי העולם הזה במשך כל הדורות! אם כך, הרי שגם אם נאסוף את כל הכסף שבעולם, דולרים ויורו ופרנקים ושקלים, לא נגיע למחירה של הנאה הכי קטנה של עולם הבא.

הגר"א ז"ל אומר, שעבור כל רגע ורגע שאדם חוסם את פיו שלא לדבר בו דברים בטלים, הוא זוכה לאור הגנוז שאין כל מלאך וברייה יכולים לשער! (אבן שלמה פ"ז אות א'). ואם זה השכר שאדם מקבל כשחוסם את פיו ולא אומר כלום, כל שכן כשפותח את פיו ואומר דברי תורה, הרי אז השכר הרבה יותר. כי "תלמוד תורה כנגד כולם" (פאה פ"א מ"א), גם יותר מחסימת הפה מדברים בטלים.

שלש זרכים להדבק בה'

והנה, לימוד התורה הוא אחד משלשה דברים שהעולם עומד עליהם - "על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים" (אבות פ"א מ"ב). למה דוקא על שלשה דברים אלו עומד העולם? הרי

חומרת עוון ביטול תורה

בתורה ואינו עוסק.
אבל מזה צריך להבין מדה כנגד מדה. אם כ"כ חמור העונש על ביטול תורה, הרי מדה טובה מרובה ממדת פורענות (סוטה יא, א), וא"כ השכר על לימוד תורה גדול הרבה יותר. אין קץ לשכר שמקבלים עבור לימוד התורה. ולא רק השכר גבוה, אלא גם תיקון העולם שאני עושה ע"י לימוד התורה הוא עצום ורב. ההתקרבות לקב"ה ע"י לימוד התורה - אין לשער ואין לתאר. כדאי שלא להיות ענו בדבר הזה, אלא להתנהג באופן של "ניגבה לבו בדרך" (דה"ב יז, ו). להרגיש שאני גדל ברוחניות ע"י התורה, וגם אם אינני מרגיש זאת, לדעת שבכל זאת זה כך. לשבת ללמוד תורה כל ימי חייך, ולזכות בשביל זה לחיים ארוכים בעוה"ז ובעוה"ב.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

והנה, דוקא בגלל ערכה העצום של התורה, החומר של עבירת ביטול תורה הוא גדול מאד. חז"ל אמרו, "פי דבר ה' פְּזָה" (במדבר טו, לא) - זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק (סנה' זט, א). והעונש על כך הוא - "הַפְּרַת תּוֹרַת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא, עוֹנָה בָּהּ" (במדבר שם); הַפְּרַת - בעוה"ז, תּוֹרַת - לעוה"ב (סנה' שם).

מדוע זהו ביטול תורה, אם אדם יכול לעסוק בתורה והוא אינו עושה כן? - כי אם מונחים לפני אדם ערימות גדולות של שטרי כסף (של הפקר), והוא לא נוגע בהם ולא לוקח אותם, סימן שלדעתו אין שום ערך לניירות האלה. אם כך, זהו "דבר ה' פְּזָה". מונחים לפניך מאות אלפי שקלים (כפי שהדגמנו לעיל), למה אינך לוקח?? למה אינך מרים?? - זהו הבזיון הגדול ביותר, שיש באפשרותך ללמוד, ואינך לומד. כמוכן, אדם צריך לפעמים לנוח, וצריך גם לאכול, ולעסוק לפרנסתו, אבל כשאין לו שום סבה והוא לא לומד, זהו "פי דבר ה' פְּזָה", והעונש על כך הוא - "הַפְּרַת תּוֹרַת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא, עוֹנָה בָּהּ". הַפְּרַת בעוה"ז, תּוֹרַת לעוה"ב. זוהי החומרה הגדולה של מי שאפשר לו לעסוק

1. ע"י למשל: רש"י במדבר טו, מא; דברים לב, כו; שמו"א כז, י; ישעיהו מט, כב; איכה ה, יג ועוד. וכן בפירוש הגמרא: ברכות לג, ב ד"ה ותקנינהו בתפלה; ברכות נג, ב ד"ה במשמע; פסחים ב, א ד"ה עד צאת; יומא לא, ב ד"ה על ידו; סוכה טו, א ד"ה מעזיבה; ביצה ו, א ד"ה מימות עזרא, ועוד רבים. וע"י גליון הש"ס לרע"א (סוכה יב, א).
2. היינו, בספר "עזרא ונחמיה", הנקרא בפי חז"ל "עזרא".
3. שהרי ספר נחמיה - שהם הדברים שנחמיה אָמַר - ארוך במידה ניכרת מספר עזרא.
4. וע"י "מרגליות הים" (סנה' זג, ב אות י"ט) שהביא מהחיד"א ("במלא האומר" הנדפס בסוף שו"ת "חיים שאל" מהד' ליוורנו תקנ"ב, בסק"ד שם, ואינו נמצא במהדורות המאוחרות) - ומובא גם ב"זרע אפרים" (על הפסיקתא רבתי, פיסקא כי תשא ס"ק י"ח בסופו) להגרא"ז מרגליות זצ"ל - שמה שבדורות האחרונים (ובפרט מאז המצאת הדפוס) נקרא ספר נחמיה על שמו, "אפשר כי כבר שלם הדקדוק על שאמר יְכַרְהָ לִי אֱלֹקֵי לְטוֹבָה, ובכמה זמן נתקן. ומן שמיא הסכימו שַׁיְקְרָא הספר על שמו". והנה בספר "גלגולי נשמות" להרמ"ע מפאנו (ערך "רבי אלעזר בן עזריה" - אות ד') מובא, דרבן גמליאל היה גלגול של נחמיה, ועל שאמר נחמיה יְכַרְהָ לִי אֱלֹקֵי לְטוֹבָה, נטרד רבן גמליאל מנשיאותו (ע"י ברכות כז, ב), כשם שלא נקרא ספר נחמיה על שמו. ובמקום רבן גמליאל מינו לנשיאות את רבי אלעזר בן עזריה, שהיה דור עשירי לעזרא הסופר (כמבואר בגמ' שם) שהיה כהן (ע"י עזרא ז, א-ה), וגם ראב"ע היה כהן (ע"י יבמות פו, ב וברש"י שם ד"ה ר"א בן עזריה), והיה גלגולו של עזרא (הרמ"ע מפאנו ב"גלגולי נשמות" שם), וזה כדוגמת הענין שספרו של נחמיה לא נקרא על שמו אלא על שם עזרא, וכן כאן - ראב"ע (גלגולו של עזרא) החליף את ר"ג (גלגולו של נחמיה) בנשיאות. (והובאו הדברים בחלקם ב"מראית העין" להחיד"א, סוטה לא, א). והביא החיד"א (בסוף שו"ת "חיים שאל" הנ"ל), דאפשר שהצער שהיה לרבן גמליאל מכך, הוא זה שכיפר לו, ולכן בדורות המאוחרים נקרא הספר על שמו. [וגם סוף המעשה בראב"ע ור"ג היה, שחזרו ומינו את ר"ג לנשיאות באופן חלקי (ע"י ברכות כח, א)].
- ובענין מה שכתב הרמ"ע מפאנו דרבן גמליאל היה גלגולו של נחמיה, יש לציין, ד"גמליאל" הוא בגימטריא "נחמיה", ביתרון אחד (114 - 113). אלא שכבר כתבו הקדמונים, דבחשבון גימטריא אין מקפידין על אחד חסר או אחד יתר - ע"י שבלי הלקט (סי' רי"ח בביאור ההגדה ד"ה רבי יהודה היה נותן בהן סימנין), לקט יושר (חלק או"ח בהקדמה, עמ' 3, בשם רבו בעל "תורות הדשן", וע"ש ראייה נפלאה שהביא לזה), "דבש לפי" להחיד"א (מערכת ג' אות י"ד) בשם האר"י והרמ"ע, וכן בב"י (או"ח סי' תקפ"ב ס"ד, סוף ד"ה ומ"ש ויש בהם ס"ח אותיות) שכתב: "אף על פי שחסר אחד מן המנין - אין מדקדקין באחד". וכעין זה איתא ברמ"א (שם סי' ס"א ס"ג) בתחילת ההגדה השניה, ע"ש). וע"י גם "בני יששכר" (מאמרי חודש סיון, מאמר ב' אות י"ג), "בית האוצר" למהר"י ענגיל (ח"א עמ' 107 כלל מ"ח) שהאריך בזה הרבה, ו"שדי חמד" (כרך ב' סוף עמ' 8).
5. ובמשנה נקראו תלמידי חכמים "בְּנָאִים" (מקואות פ"ט מ"ו), לפי "שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיהן" (שבת קיד, א). "שכל חיותם וקיומם של העולמות כולם, הוא רק ע"י התורה הקדושה כשישראל עוסקין בה... ואילו היה העולם מקצהו ועד קצהו פנוי אף רגע אחד מעסק והתבוננות בתורה הקדושה - היו חוזרים כל העולמות לתהו ובהו" (נפש החיים שער א' פט"ז בהגה"ה). וכן אמרו: "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר: וְכָל בְּנֵי אֱלֹהֵי ה', נִרְבָּ שְׁלוֹם בְּנֵיךָ (ישעיהו נד, יג); אל תקרי בְּנֵיךָ, אלא ב' א' ו' ג' ?" (ברכות סד, א). דבונין, אלו תלמידי חכמים.
6. כפי שביארו האר"י ז"ל ("עין חיים" ריש שער הכללים) הרמח"ל ("דעת תבונות" מהד' הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל סי' ט"ז-י"ח) וכל המקובלים, שזו היתה כוונת ה' בבריאה. [ועכ"פ, כבר הדגיש הרמח"ל בדבריו, שביאור זה אינו מתיימר להיות הביאור המלא והאמיתי בכוונת הבריאה, אלא רק "מה שנוכל [אנו] להשיג בענין זה" (שם סי' י"ח)].